

‘De golven kloppen aan onze deur’

Terwijl wereldleiders over broeikasgassen en protocollen kibbelen, wordt het Zuid-Pacifische eiland Fiji langzaam uitgewist door de zee. De kustbewoners hebben de keuze: vluchten of vechten.

PASCAL LAUREYN,
FIJI

Het water knabbelt aan de stranden van Fiji. Het gunt zelfs de doden geen rust. Het kerkhof van Togoru, een dorp op het grootste eiland van de archipel, is overspoeld. De golven klotsen zacht tegen gekantelde zerken die overdekt zijn met zeepokken. De namen zijn onleesbaar geworden, uitgewist door de zee.

‘Bula!’ De Fijische begroeting klinkt verbaasd, er komt zelden bezoek. De dorpschef James Dunn (71) was makkelijk te vinden, er zijn nog maar drie huizen in Togoru. Op het strand wijst hij naar de verdronken doden. ‘Het dorp lag nog verder, achter het kerkhof. In 20 jaar tijd is de zee een paar honderd meter opgeschoven. Het huis waar ik geboren ben, is weg.’

De patriarch herinnert zich dat het kerkhof in de schaduw van de palmbomen lag. Die liggen nu in de branding te rotten. De grond aan de wortels spoelt weg tot de bomen omvallen. Daardoor krijgt de zee nog meer vrij spel. Boom per boom rukt het water op. De velden zijn door het zout onbruikbaar geworden voor de landbouw. Soms staat met hoogtij het dorp onder water. ‘De golven kloppen aan mijn voordeur.’

Zijn voorouders zijn hier begraven, maar hij kan hun graf niet meer bezoeken. Zijn over-overgrootvader kwam uit het verre Ierland en stichtte dit dorp, wat zijn ongewone naam voor een Fijiër verklaart. Vijf generaties later is Dunn waarschijnlijk de laatste dorpschef. Hij is ongewild de laatste hoofdman van een dorp op de frontlinie tegen de klimaatverandering.

Verhuizen of verzuipen

Fiji en de andere Zuid-Pacifische staten zijn extreem kwetsbaar voor de stijgende zeespiegel. De meeste eilanden zijn laaggelegen, afgelegen, armoedig en onbeduidend. In het Westen ligt niemand ervan wakker. Maar het water is sinds 1880 met gemiddeld 25 centimeter gestegen. Dat is genoeg om Togoru van de kaart te vegen, het dorp wordt niet meer vermeld op Google Maps.

‘De zee steelt ons land’, zegt Dunn. ‘De stranden waar ik als kind speelde, liggen onder water. We deden er aan paardenrennen, maar dat kan nu niet meer.’ Togoru heeft de afgelopen 25 jaar vijf zeeveringen gebouwd, maar die waren niet opgewassen tegen de kracht van het oprukkende water.

De zee steelt ons land. De stranden waar ik als kind speelde, liggen onder water.

DORPSCHIEF
JAMES DUNN

Als de klimaatopwarming tot 1,5 graad wordt beperkt, staat het water tegen 2100 nog eens een halve meter hoger. Dat is de meest optimistische voorspelling, maar ze betekent het einde van duizenden dorpen en steden in kwetsbare kustgebieden.

Vanop het strand van Togoru zie je de hoofdstad Suva liggen aan de horizon. ‘De eerste minister is hier op bezoek geweest. Hij zei dat we afscheid moeten nemen van Togoru.’ De regering van Fiji heeft een lijst met 60 dorpen die verplaatst moeten worden. Voor een land met nog geen miljoen inwoners is dat een indrukwekkend aantal.

Buitenlandse hulp

In november was Fiji de voorzitter van COP23, de klimaatop in Bonn. De kleine eilandstaat speelt een buitenmaatse rol op de conferenties van de Verenigde Naties. Het spreekt met luide stem om aandacht te vragen, want de geïsoleerde microstaat met een beperkte economie zit krap bij kas. Buitenlandse hulp is welkom.

Er komen 80.000 toeristen per maand naar de witte stranden met palmbomen en kleurrijke koraalriffen. Maar de resorts moe-

De Zuid-Pacifische eilanden zijn extreem kwetsbaar voor de stijgende zeespiegel, maar in het Westen ligt niemand ervan wakker. © BELGA

ten regelmatig hun stranden ophogen. De suikerexport is de tweede bedreigde steunpilaar van de Fijische economie. Steeds meer suikerrietvelden worden onbruikbaar door de verzilting.

Extreem weer

Fiji is verantwoordelijk voor maar 0,01 procent van de broeikasgassen, maar het krijgt de volle laag in de klimaatstorm. Het wordt steeds meer met extreme weersomstandigheden geconfronteerd, een ander gevolg van de klimaatverandering. Malela Dakui (53), de dorpschef van Rakiraki, zat op 20 februari 2016 onder zijn tafel om te schuilen voor windstoten van 325 kilometer per uur. Cycloon Winston blies zijn dak weg en iets later ook zijn vier muren. ‘Toen het voorbij was, lag alles plat. Ik kon kilometers ver kijken’, vertelt hij. Het oog van de storm dreef net over Rakiraki. Het kustdorp kreeg eerder al cyclonen op bezoek, maar zo’n krachtige nog nooit. In Rakiraki raakte als bij wonder niemand gewond, maar elders vielen 44 doden.

Winston was de krachtigste cycloon ooit gemeten in het zuidelijke halfrond. En de meest prijzige. De schade werd op 1,2 miljard euro geraamd, een derde van het Fijische bruto binnenlands product. Het dorp is twee jaar later nog steeds niet heropgebouwd. Het lijkt op een openlucht bouwbeurs. Tussen de vernielde huizen staan tientallen werven, overall liggen stenen en gereedschap. Sinds Winston wil niemand nog in een gammele hut wonen, maar een stevig huis is duur.

‘Bula!’ Overall in het dorp wordt de guitige dorpschef hartelijk begroet. Hij kent Rakiraki als zijn broekzak. ‘Lang voor Winston voelden we al dat het weer veranderde’, vertelt hij. De klimaatverandering manifesteert zich ook op zijn bord. ‘Er is minder vis omdat de koraalriffen afsterven. Het is te warm geworden voor taro, een populaire groente. De boeren zijn op cassave en zoete aardappelen overgeschakeld, maar die brengen minder op.’

De gevolgen van de klimaatverandering op het weer zijn onmiskenbaar, vindt de dorpschef. ‘De weerpatronen veranderen. Vroeger begon het regenseizoen elk jaar precies op hetzelfde moment. Maar nu zijn de seizoenen kapot.’ Sinds zijn huis is weg-

De weerpatronen veranderen. Vroeger begon het regenseizoen elk jaar precies op hetzelfde moment. Maar nu zijn de seizoenen kapot.

DORPSCHIEF
MALELA DAKUI

1,5

Als de klimaatopwarming tot 1,5 graad wordt beperkt, staat het water tegen 2100 een halve meter hoger. Dat betekent het einde van duizenden dorpen en steden in kwetsbare kustgebieden.

gewaaid, weet Malela dat hij nog meer extreem weer mag verwachten. Nochtans heeft hij geluk. Rakiraki wordt stilaan heropgebouwd, inwoners van andere dorpen moeten verhuizen.

Verloren verleden

Klimaatvluchtelingen zijn geen nieuw fenomeen in Fiji en Tukuraki is de ongewilde kampioen in migratie. Het dorp in de vulkanische bergen is de afgelopen vijf jaar liefst drie keer verplaatst. In 2012 werd Tukuraki bedolven door een aardverschuiving, het gevolg van uitzonderlijk lange regens. Tien maanden later werd een voorlopig onderdak vernield door cycloon Evan. Het derde dorp werd getroffen door Winston. Daarna hebben de onfortuinlijke daklozen even in een grot gewoond.

‘Voor Fijiërs is land het allerbelangrijkste. Het verbindt ons. Toen we onze grond hadden verloren, voelden we ons machteloos’, zegt Livai Kidiromo, een van de dorpsouders. Tukuraki IV is nu zijn definitieve thuis. Het nieuwe, rampbestendige dorp werd met financiële steun van de Europese Unie gebouwd. De moderne huizen kunnen een categorie 5-cycloon doorstaan, maar botsen met de traditionele levenswijze van het oude dorp.

Het moeilijk bereikbare dorp ligt op een plateau in een betoverend landschap. De resten van het oorspronkelijke dorp zijn zichtbaar op de bergwand. De jungle heeft het ondertussen overwoekerd. Alleen de kerk is nog intact. ‘Dit dorp is veel comfortabeler dan het oude. Maar we hebben ons verleden moeten achterlaten. Dat doet pijn’, vertelt Josivini Vesidrau, de jonge vrouw van dorpschef Simione Deru. Hij mist zijn geboortedorp. ‘Ik ga daar nooit meer naartoe, ik moet huilen als ik eraan denk.’

Terwijl de temperatuur stijgt en de storm aanwakkert, hebben de kustbewoners de keuze: weggaan of vechten. Dunn, de Iers-Fijische dorpschef van Togoru, kijkt over het turquoise water naar de resten van het familiegraf. Zijn neef is de tuin aan het opruimen voor het kerstfeest, misschien het laatste in dit dorp. ‘Binnenkort verdwijnt Togoru. En daarmee onze geschiedenis’, zegt Dunn. Waar hij dan naartoe gaat, weet hij nog niet. ‘Vluchten is geen oplossing. Fiji is niet groot, je kan niet blijven verhuizen.’

MEER KLIMAAT- VLUCHTELINGEN DOOR OPWARMING AARDE

Het Klimaatakkoord van Parijs wil tegen 2100 de opwarming van de aarde beperken tot 2 graden celcius, en bij voorkeur tot 1,5 graden. Toch gaan de wetenschappers ervan uit dat de temperatuurstijging veel hoger zal liggen: tot zo’n 3 graden of meer.

De opwarming van de aarde zal gepaard gaan met een nieuwe golf vluchtelingen, de klimaatvluchtelingen. Extreme droogte leidt nu al in bepaalde Afrikaanse landen tot een exodus. Onderzoekers van Columbia University onderzochten de gevolgen voor Europa. Hoe warmer de planeet, des te meer vluchtelingen er zullen zijn. De onderzoekers namen het aantal asielaanvragen in 2000-2014 als referentiebasis. In die periode, net voor de grote asielcrisis in 2015, waren er gemiddeld 351.000 asielaanvragen per jaar in Europa.

Als de temperatuur tegen 2100 met 2 graden stijgt, stijgt het aantal asielaanvragen met 28 procent. Als de temperatuur met 3 graden omhooggaat, levert dat 188 procent meer asielaanvragen op, of 660.000 extra asielaanvragen per jaar vergeleken met 2000-2014. Meer dan 1 miljoen vluchtelingen per jaar zullen dan voor asiel aankloppen in Europa.

De Europese lidstaten en het Europees Parlement raakten het net voor de kerstvakantie eens over de verdeling van de klimaatinspanningen. Tegen 2030 moet de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen 40 procent lager liggen.

De lasten worden gespreid. België moet tegen 2030 de uitstoot in de bouw, het transport en de landbouw met 35 procent verminderen. Hoe die inspanning intern verdeeld moet worden, is allesbehalve duidelijk. **KV**